

УДК 336: 631.162

**СТРУКТУРА ТА ВИКОРИСТАННЯ ГРОШОВИХ АКТИВІВ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Н.В. Петруня

Одеський державний аграрний університет

І.Ю. Гришова

Одеський інститут фінансів

Розглянуто склад і структуру грошових активів сільськогосподарських підприємств Біляївського району Одеської області. Проаналізовано показники їх використання.

Вступ. Реформування в економіці спричинило виникнення кризи в розрахунковій сфері. Значні суми кредиторської і дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств спричиняють неабиякі труднощі у здійсненні виробничо-фінансової діяльності. Тому на сьогоднішній день виникла потреба переглянути існуючі форми розрахунків між товаровиробниками, виділити і застосувати найдосконаліші з них, оскільки саме форми, порядок та терміни платежів безпосередньо впливають на стан фінансів та платоспроможність, що говорить про актуальність обраної нами теми дослідження.

Метою дослідження є підготовка до розробки пропозицій щодо більш ефективного використання грошових активів сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування оптимального складу активів, дослідженню їх складу і структури приділяли такі вчені як І.О. Бланк [1], Г.Г. Кірейцев [2], В.В. Ковальов [3], А.М. Поддєрьогін [4]. Однак питанням оптимальної питомої ваги грошових активів у галузі сільського господарства не приділялось належної уваги.

Економічні зв'язки сільськогосподарських підприємств з юридичними суб'єктами господарювання відбуваються через безготівкові розрахунки, яким належить одне з провідних місць в розв'язанні проблеми платежів.

Слід відмітити, що неплатежі зумовлені насамперед тим, що споживачі продукції сільського господарства, в тому числі і держава, несвоєчасно розраховуються з товаровиробниками, внаслідок чого господарства самі не мають коштів для платежів за енергоресурси, техніку, добрива. Проте ситуація з неплатежами значною мірою залежить і від суб'єктів господарювання, від їх ініціативи і самостійного вирішування фінансових проблем. Фінансова стабілізація тісно зв'язана з грошовими коштами. Фінанси, як економічна категорія, існують там, де використовуються гроші. А для цього слід, насамперед, дослідити склад, структуру і показники використання грошових активів сільськогосподарських підприємств.

Результати дослідження. Процес аналізу специфіки і структури грошових коштів включає декілька послідовних етапів. Насамперед, слід провести аналіз співвідношення грошових коштів серед оборотних і необоротних активів сільськогосподарських підприємств та виявити їх питому вагу [1] (табл. 1).

Як бачимо, у складі активів співвідношення необоротних і оборотних активів змінилось у сторону збільшення питомої ваги оборотних активів - у 2004 р.: 44 % до 56 % , а у 2006 р. – 35 % до 65 %. У складі необоротних активів сільськогосподарських підприємств найбільшу питому вагу займають основні засоби (29,9 % у 2006 р.), а у складі оборотних – запаси товарно-матеріальних цінностей (35,8 % у 2006 р.). У 2006 р. значно зменшилась питома вага незавершеного будівництва та основних засобів. Зменшується ж питома вага основних засобів внаслідок їх значного зносу, оскільки у балансі вартість основних засобів враховується за їх залишковою вартістю. Значно збільшується питома вага запасів товарно-матеріальних цінностей та дебіторської заборгованості, що вимагає розробки заходів із прискорення її інкасації.

Таблиця 1

**Склад і структура активів сільськогосподарських підприємств
Біляївського району Одеської області**

Види активів	2004 р.		2005 р.		2006 р.		2006 р. (±) до 2004 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Незавершене будівництво	12809	5,3	11877	4,5	12416	4,5	-393	3,1
Основні засоби *	90518	37,3	87073	32,8	82138	29,9	-8380	-9,3
Довгострокові фінансові інвестиції	3328	1,4	244	0,1	244	0,1	-3084	-92,7
Всього необоротних активів	106655	44,0	99194	37,4	94798	34,5	-11857	-11,1
Запаси товарно-матеріальних цінностей	80101	33,0	83437	31,4	98247	35,8	18146	22,7
Дебіторська заборгованість	54686	22,4	80861	30,5	79499	28,9	24813	45,4
Грошові кошти та їх еквіваленти	801	0,3	929	0,4	1180	0,4	379	47,3
в т.ч.: в національній валюті	801	0,3	929	0,4	1180	0,4	379	47,3
Інші оборотні активи	394	0,2	501	0,2	806	0,3	412	104,6
Всього оборотних активів	135982	55,9	165728	62,5	179732	65,4	43750	32,2
Витрати майбутніх періодів	267	0,1	358	0,1	155	0,1	-112	-41,9
Всього активів (валюта балансу)	242904	100	265280	100	274785	100	31881	13,1

* Залишкова вартість

Що стосується змін у складі активів, то їх загальна вартість збільшилась на 31,9 млн.грн., або на 13,1 % у 2006 р.. При цьому спостерігається у 2006 р. в порівнянні з 2004 р. зменшення суми основних засобів на 8,4 млн.грн., або на 9,3 %, Але збільшення вартості запасів товарно-матеріальних цінностей – на 18,1 млн.грн., або на 22,7 % та дебіторської заборгованості на 24,8 млн.грн., або на 45,4 %

На другому етапі аналізується динаміка складу грошових коштів у розрізі їх основних видів [4]. З табл. 2 видно, що основними видами грошових коштів є кошти на поточному рахунку в банку (87,7 % у складі

активів у 2006 р.) та на інших рахунках у банку (акредитиви, чекові книжки) (50,7 %).

Таблиця 2

Склад і структура грошових активів сільськогосподарських підприємств Біляївського району Одеської області

Види активів	2004 р.		2005 р.		2006 р.		2006 р. (±) до 2004 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Каса	13	1,6	66	7,1	19	1,6	6	46,2
Поточний рахунок у банку	706	88,1	693	74,6	563	47,7	-143	-20,3
Інші рахунки у банку (акредитиви, чекові книжки)	82	10,3	170	18,3	598	50,7	-516	-629,3
Разом	801	100	929	100	1180	100	379	47,3

При чому, слід зауважити, що питома вага коштів на поточному рахунку в банку зменшилась з 88,1 % у 2004 р. до 47,7 % у 2006 р., а питома вага коштів на інших рахунках у банку (акредитиви, чекові книжки) збільшилась з 10,3 % у 2004 р. до 50,7 % у 2006 р.. Є певні причини виникнення даної ситуації. Справа в тому, що більшість господарств району спеціалізуються на вирощуванні зернових і через відсутність необхідної кількості власного транспорту продають свою продукцію з поля посередникам за чекову готівку. Якби підприємства здавали зерно елеваторам, можливим був би тільки розрахунок за допомогою розрахунковому рахунку.

Заключним етапом аналізу складу і структури грошових активів є аналіз складу і структури джерел їх фінансування – динаміка їх суми і питомої ваги у загальному обсязі фінансових засобів, рівень фінансового ризику, що генерується структурою джерел фінансування активів [3]. Аналіз складу і структури джерел фінансування активів наведений в табл. 3. Як свідчать дані табл. 3, серед джерел фінансування найбільшу питому вагу займає власний капітал – 70,2 % у 2006 р., а серед позикових джерел – поточні зобов'язання – 26,4 %. При чому питома вага власного капіталу має

тенденцію до збільшення, що свідчить про слабкий розвиток інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств Біляївського району Одеської області, але про значну їх фінансову стійкість.

Таблиця 3

Склад і структура джерел формування активів сільськогосподарських підприємств Біляївського району Одеської області

Джерела	2004 р.		2005 р.		2006 р.		2006 р. (±) до 2004 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
1.Власний капітал	145143	59,8	185407	71,0	192845	70,2	47702	32,9
2.Забезпечення наступних виплат і платежів	964	0,4	1463	0,6	1425	0,5	461	47,8
3.Довгострокові зобов'язання	6390	2,6	3392	1,3	7865	2,9	1475	23,1
4.Поточні зобов'язання	90407	37,2	72018	27,1	72550	26,4	-17857	-19,8
5.Всього джерел (валюта балансу)	242904	100	265280	100	274785	100	31881	13,1

Сума власного капіталу у 2006 р. збільшилася на 47702 тис. грн., або на 32,9 %, сума довгострокових зобов'язань зросла на 1475 тис.грн, або на 23,1 %, забезпечення наступних виплат і платежів – на 461 тис.грн або на 47,8 %. Значно зменшилась сума поточних зобов'язань на 17857 тис.грн або на 19,8 % в порівнянні з 2004 р..

Значно складнішим і змістовнішим є аналіз складу і структури поточних зобов'язань. З табл. 4 видно, що найбільшу питому вагу займають такі поточні зобов'язання, як векселі видані у 2006 р. – 29,9 % кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги (21,7 % у 2006 р.), кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків (16,8 % у 2006 р.). Слід зауважити, що питома вага короткострокових кредитів у 2005 р. зменшилась на 2,5 % в порівнянні з 2004 р.. Так, у 2006 р. в порівнянні з 2004 р. обсяг короткострокових банківських кредитів зменшився на 3,7 млн.грн, або на 38,6 %, кредиторської заборгованість за товари, роботи і послуги – на 22 млн. грн. , або на 58,3 %, по розрахунках з бюджетом – на 712 тис.грн, або 50,2 %, по розрахунках з одержаних авансів – на 566 тис.грн, або 64 %, з оплати

праці – на 120 тис.грн., або 6,5 %, по розрахунках з учасниками – на 546 тис.грн (64,8 %), по інших поточних зобов’язаннях – на 1036 тис.грн, або 9,7 %. Збільшилася сума з позабюджетних платежів –на 387 тис.грн, або 39,2 %, по розрахунках зі страхування – на 126 тис.грн, або у 22,7 рази.

Таблиця 4

Склад і структура поточних зобов’язань сільськогосподарських підприємств Біляївського району Одеської області

Джерела	2004 р.		2005 р.		2006 р.		2006 р. (±) до 2004 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Короткострокові кредити банків	9493	10,5	3392	4,7	5832	8,0	-3661	-38,6
Векселі видані	884	1,0	21267	29,5	21677	29,9	20793	23,5р
Кредиторська заборгованість:								
• за товари, роботи і послуги	37707	41,7	21768	30,2	15725	21,7	-21982	-58,3
• з одержаних авансів	885	1,0	744	1,0	319	0,4	-566	-64,0
• з бюджетом	9626	10,6	3547	4,9	3080	4,2	-6546	-68,0
• з позабюджетних платежів	987	1,1	1228	1,7	1374	1,9	387	39,2
• зі страхування	555	0,6	418	0,6	681	0,9	126	22,7
• з оплати праці	1856	2,1	1348	1,9	1736	2,4	-120	-6,5
• з учасниками	843	0,9	555	0,8	297	0,4	-546	-64,8
• із внутрішніх розрахунків	16861	18,7	12648	17,6	12155	16,8	-4706	-27,9
Інші поточні зобов’язання	10710	11,8	5103	7,1	9674	13,3	-1036	-9,7
Всього	90407	100	72018	100	72550	100	-17857	-19,8

Ефективність діяльності підприємства які працюють в умовах переходу до ринкової економіки, значною мірою залежать від стабільності їх грошових позицій. Наявність грошових коштів тісно пов’язана з прибутком і рухом оборотного капіталу. Якщо підприємство працює стабільно випускає та реалізує рентабельну продукцію, одержує прибуток, то це – важлива передумова хорошого стану потоку грошових засобів. Але прибуток не може дорівнювати приросту грошових коштів. Цілком зрозуміло, що досить прибуткове підприємство може зіштовхнутися з труднощами при погашенні кредиторської заборгованості і браком грошових коштів для подальшого розширення діяльності. Не підлягає сумніву і той факт, що підприємство, яке

успішно розширює обсяги продажу, може, поряд з цим, мати недостатню ліквідність [2]. Усе це зумовлює необхідність аналізу використання грошових коштів.

Основною метою такого аналізу є оцінка суми а рівня середнього залишку грошових активів з позиції забезпечення платоспроможності підприємства та визначення ефективності їх використання. За результатом такого аналізу розроблюються окремі напрямки політики управління грошовими активами підприємства (табл. 5).

Таблиця 5

Показники використання грошових активів сільськогосподарських підприємств Біляївського району

Показники	2004р.	2005р.	2006 р.	2006 р. (\pm) до 2004 р.
Коефіцієнт участі грошових активів в оборотному капіталі	0,6	0,6	0,7	0,1
Кількість оборотів грошових активів	121,8	181,7	95,1	-26,7
Середній період обороту грошових активів	3	2	4	1
Коефіцієнт абсолютної платоспроможності	0,009	0,013	0,016	0,007
Рівень достатності грошових потоків	1,013	1,009	1,004	-0,009

Аналіз використання грошових активів на підприємстві свідчить про досить високу їх ефективність. У 2006 р. активи обертаються за 4 дні і роблять за рік 95 оборотів. Дещо збільшився середній період обороту грошових активів на 1 день і, відповідно, зменшилась кількість оборотів грошових активів на 26,7 обороти. Невисока питома вага грошових активів в оборотному капіталі зумовлює низьке значення коефіцієнту абсолютної ліквідності, який значно менший від норми (0,2), що говорить про те, що більшість підприємств не здатні повністю погасити свої зобов'язання у короткі строки. Наявні грошові активи не використовуються для формування короткострокових фінансових вкладень.

Висновки. Рівень достатності надходження грошових коштів коливається не істотно і свідчить про наявність збалансованості грошових

потоків підприємства та їх синхронізацію у часі. Однак таку ситуацію не можна оцінювати однозначно як задовільну. При недостатності надходження грошових коштів виплати проводяться за рахунок раніше накопиченого залишку (початкового залишку грошових коштів), що може й не мати негативних наслідків у короткостроковому періоді. Такий стан може погіршити результати діяльності підприємства в майбутньому, якщо перевищення виплат над надходженнями грошових коштів буде зберігатись і призведе до їх дефіциту. Тому, якщо виплати перевищують надходження, але це носить короткостроковий характер, а накопичений залишок грошових коштів зберігається у певній сумі, то грошові потоки підприємства можна оцінити позитивно.

Література.

1. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента.– К.: Ника – Центр, 2005. – 512с.
2. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент – К.: ЦУЛ, 2002. – 496 с.
3. Ковалев В.В. Управление финансами: Учебное пособие. – М.: ФБК – ПРЕСС, 2000. – 360 с.
4. Фінансовий менеджмент: Навч.-метод. Посібник / А.М.Поддєрьогін та ін. – К.: КНЕУ, 2005. – 294 с.

Н.В. Петруня. И.Ю. Гришова. Структура и использование денежных активов сельскохозяйственных предприятий.

Рассмотрены состав и структура денежных активов сельскохозяйственных предприятий Беляевского района Одесской области. Проанализированы показатели их использования.

N.V. Petrunya. I.Y. Gryshova. Agricultural enterprises cash assets structure and using.

The elements and structure of Odesa region Bilyayivka district's agricultural enterprises cash assets have considered. The indicators of its using efficiency have analyzed.